

för dem i Väst har minskat katastrofalt – en påminnelse som vi bör ta till oss! Trots allt finns det ännu en och annan röst som inte hunnit tystas, någon ensaka författare som inte har resignerat med oförrättat ärende. ”Och det är mycket möjligt att den där författaren, om man

inte sätter honom i fängelse, slår ner honom i en port eller driver honom till hjärtinfarkt, med tiden tvingas lämna sitt land och nästa gång framträder här, inför er”, skriver Vladimir N Vojnovitj med sorgsen stämma från München.

PETER STEIN:

Stärkt ägarmakt – och starka fackföreningar

Redan de gamla grekerna förstod äganderättens betydelse. Så texten menade Plato att enskild äganderätt skulle främja ekonomisk effektivitet genom att människor arbetade mer och bättre om de personligen fick tillgodogöra sig frukterna härav. Samtidigt förordade han kollektivt ägande för de styrande klasserna just för att undvika att de vägledades av ekonomisk vinningslystnad.

Carl-Johan Westholm: **Stärkt ägarmakt – och starka fackföreningar** SAF, 1985

Äganderätten har genom historien intagit en central roll i politik, samhällsforskning, och varit föremål för flera politiska, religiösa och akademiska strider. Egendom är stöld! utropade Pierre Joseph Proudhon, en utopisk socialist i slutet av 1800-talet.

De senaste 20 åren har frågor rörande äganderätt på nytt från en viktig roll i

vetenskaplig forskning framför allt i USA. Tvärvetenskaplig analys mellan ekonomi och juridik, det som kallas Economics of Law eller The property Rights School har lämnat värdefulla rön. Grunden för denna forskning är givetvis att det spelar stor roll för individers beteende, ekonomiska framsteg, graden av individuell frihet, etc, vilken typ av äganderättsförhållanden som gäller. Douglas North, ekonom i USA, har i ett betydelsefullt ekonomisk-historiskt verk (*The Rise of The Western World*, tillsammans med Robert Paul Thomas, Cambridge 1973), visat att ekonomisk tillväxt per capita inte började med den industriella revolutionen, utan betydligt tidigare i Holland och England. I dessa länder hade man långt kommen enskild äganderätt vilket innebar att enskilda fick skörda frukterna av lyckade ekonomiska satsningar och bära kostnaderna av felaktiga. Att enskild äganderätt är grunden för individuell frihet har såväl frihetens försvarare som motståndare in-

sett. Ty endast om den enskilde har en skyddad sfär som ingen överhet hur som helst får inkräkta på kan han fatta egna beslut och forma sin tillvaro efter egna önskemål.

Modern äganderättsforskning har ägnat olika företagsorganisationer och då framför allt aktiebolag stort intresse. Carl-Johan Westholms skrift är ett bidrag i den andan. På 40 sidor ger författaren en lätt och välskriven presentation av vad ett aktiebolag är, varför det är utformat som det är, hur och varför ägarmakten urholkas i Sverige, samt vad man kan göra för att stärka den. Tonvikten ligger på juridiska och ekonomiska spörsmål.

Med äganderätt till en tillgång avses rätten att äga den, att ändra dess innehåll och form samt överlåta äganderätten till någon annan. Vanligen ses äganderätten som äganderätt till något föremål. Mer korrekt är att se det som en relation mellan olika individer med avseende på tillgångar.

Som Westholm påpekar är aktiebolag en frivillig sammanslutning, eller om man så vill en uppsättning kontrakt. Aktiebolag har inte uppstått för att någon kunde förutse dess fördelar. Det moderna aktiebolaget uppstod gradvis och spontant mot slutet av 1800-talet, därför att just den bolagsformen visade sig bäst kunna lösa en mängd problem man stod inför. Genom allmän handel med aktier kunde enskilda sprida sina risker, samtidigt som företag härigenom kunde få tillgång till de stora kapitalmängder som krävdes.

Systemet där aktieägarna erhåller vinsten och drar upp de allmänna riktlin-

jerna löser på ett genialt sätt också ett antal problem. Aktieägarna satsar kapital och tar risken av att inte få någon avkastning innan övriga förpliktelser honorerats. Härigenom kan andras ersättning göras säkrare. Genom att göra aktieägarnas ersättning beroende av hur mycket företaget genererar därutöver skapas incitament för dem att se till att verksamheten bedrivs så effektivt som möjligt. De fungerar som en regulator för systemet.

Den som på detta sätt tar på sig risken måste ha ett motsvarande inflytande över verksamheten. Om man via skatter, regleringar o d uttunnar äganderätten påverkar detta, som Westholm visar, människors sätt att agera.

Westholm föreslår en ny företagsform, aktiebolag med stärkt ägarmakt. Hans resonemang bygger på ett gammalt förslag av nobelpristagaren F A Hayek som varit inne på tanken att varje aktieägare borde själv disponera hela den vinst per aktie som redovisas för varje verksamhetsår. Författaren understryker att reformerad ägarmakt måste kombineras med minskad skatt på utdelningar.

I Sverige har man i mer än 8 år debatterat löntagarfonder och hithörande äganderättsproblem. Trots detta är insikterna i dessa frågor bristfälliga, något som varit uppenbart i debatten om utvecklingen på börsen. Carl-Johan Westholms skrift är därför ett välkommet inlägg. Förhoppningsvis kan skriften bidra till att rensa upp i debatten och bidra till ökad insikt om betydelsen av att stärka ägarmakten för den ekonomiska effektivitetens och den individuella frihetens skull.